

Forfatter: Falster, Christian

Titel: Udrag fra LÆRDOMS LYSTGAARD ELLER ADSKILLIGE DISCURSER FØRSTE PART

Citation: Falster, Christian: "Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor", i Falster, Christian: *Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor*, udg. af JØRGEN OLRİK , 1919-20, s. 73. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-falster01-shoot-idm140591135185296.pdf> (tilgået 20. juni 2021)

Anvendt udgave: Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor

↪ Under et Ophold i København var jeg i et Gæstehæberg tilfældig truffet sammen med en fornem ung Mand, som var Roman-Catholik, og hvis oprigtige Venskab og artige Samtale jeg meget gjerne plejede at nyde. - Som vi en Dag stode og snakkede sammen, kom Jesuiter-Pateren N.N. tilstede, en lærd og veltalende Mand; og da han havde en Mistanke om at vi talte med hinanden om hellige Ting, spørger han om Materien for vor Snak. Den unge Mand formærkede saa smaat Jesuitens Tanke, og bad ham lade Frygt og Bekymring fare og være fast overtydet om, at intet andet Spørgsmaal afhandlede imellem os end hint gamle: *om Solen eller Jorden bevæger sig?* Ved at høre dette sagde hin, uvist om for Alvor eller paa Skrømt: »Ja vist er det Solen som bevæger sig; thi dette er *aabenbart*, skrevet saa at sige med selve Solens Straale, som Tertullianus siger b), ej alene af den hellige Skrift, men ogsaa af de hellige Fædres Forklaringer; hvilke dér, hvor de disputere imod Arianerne, sige, for paa en Maade at oplyse Treenighedens Hemmelighed, at disse tre ere Solens Egenskaber: Bevægelse, Klarhed, og Varme.« - Dertil svarede jeg: »Hvad vil du med Fædrenes skrøbelige Myndighed, hvor GUD har talt, hvor det mere stadfæstede Ord er forhaandenc)? Jeg taler ikke her om den Støtte og Hjælp, der i Tros-Sager søges i hines Skrifter, hvilken endog selve Augustinus agter 74 ringe i sit Brev til Vincentium d): *Denne Art Bøger (Fædrenes Skrifter) bør adskilles fra de canoniske Bøgers Myndighed. Thi de læses ej paa den Vis som om deres Vidnesbyrd fremføres saalunde, at det ej er tilladt at være af modsat Mening, hvis de maaske engang imellem have forstaaet Sagen anderledes end Sandheden kræver*, etc. - Men belagende Naturens Ting ere hine højhellige Mænd tilvisse ofte lidet vittigere end den gemene Mand eller ere saa langt som muligt fra Sandheden.« - Dette Udsagn havde Jesuiten ondt af og svarede, at man med større Grund dømte saalunde om Luthero e), som paastod at alt undtagen Regnbuen og Cometen stammer fra Djævelen, og at han iøvrigt ingenlunde undrede sig over denne Frækhed hos en Mand, som har ingen eller yderst liden Smag paa den gamle Kirke-Lære. - Jeg frabad mig Mandens Vrede og tilstod oprigtig, at mit Hoved-Arbejde ingenlunde bestod i at læse Fædrene, og for ej at prisgive min uforgribelige Mening, spurgte jeg først sagtmodig, med hvilken Ret Tertullianus f), Bernardus g) og andre tilskrive Englene naturlige Legemer, da dog Begrebet af Udstrækning ej kan tillægges dem, og for saa vidt heller ikke det begrænsede. Dertil svarede han: »Derfor bør hine fejlfrie Mænd ikke lastes; thi de mente ikke egentlige Legemer, men saadanne, som for en Tid vare antagne; og saalunde undskylder Thomas de Aquino h) Bernardum.« Her blev Jesuiten staaende, uagtet han kunde have ført Fædrenes Sag bedre; thi [x] [x][x] (Legeme) i de græske Skrifter, saavel hellige som verdslige, betyder ofte Person, 75 saa at de maaske have brugt dette Ord for virkelig *existerende Existens*; han kunde ogsaa have tilføjet, at de ej have talt *absolute*, men *relative i Forhold til GUDI*), som ene er den reneste og pureste Bevægelse; hvilken Adskillelse Damascenus j) beskriver, naar han lærer at Englene ere *ulegemlige i Forhold til os*, men *legemlige i Forhold til Gud*. - Dernæst lod jeg Englene fare og vendte mig til Verden, hvis Gestalt efter Fædrenes Mening ej var kugledannet, men aflang firkantet: *Havets Overflade var lige, og af den dukkede Jorden op ligesom et Bjærg; Himlen hvilede som en Hvælving eller en hvalt Bue paa Verdens yderste Vold; hinsides Oceanum, som omslynger den beboelige Natur, laa en anden Jord grænsende op til Himlen, og i dennes østlige Ende havde Paradiset været, hvorfra de Dødelige ved en Vandflod vare blevne overførte til denne vor Jord*; saaledes som hin Kobberværelse hos Fabricium i hans græske Bibliothèque udviser k), samt hin haandskrevne christelige *Topographi* af en ukendt Autor, der siges at opbevares i det Medicæiske Bibliothèque paa 9. Hyldel). Denne Menings Grundvold er Skikkelsen af Arken m), som af Moses blev bygget i Lignelse af Verden. Jeg tilføjede ogsaa *Lactantii* Ord n), hvormed han dadler dem som troede at selve Himlen sænkede sig ned til alle Sider, at Verden var rund som en Bold, at Himlen drejede sig rundt, etc. - Dernæst vendte jeg mig til Stjærnerne, hvilke nogle af Fædrene, dog ganske faa, drømme sig levende o). Denne platoniske Mening kastede Jesuiten mig i Næsen at ogsaa vor Tycho havde billiget, og ej med Urette; thi i sit Brev til Rhotmannum 76 Aar 1590 den 18. April skriver hin de Danskes store Archimedes: *Men dette forefalder ved Himmellegerne paa en vis himmelsk, langt livligere og fuldkomnere Maade end ved de levende Væsener paa Jorden eller i Vandet; thi at ogsaa Himlen er levende, og selve Himmellegerne paa en Maade Himlens levende Væsener, begavede med Livs-Aande, tykkes hin Piatonicernes guddommelige Philosophi ej uden Grund at have ment p)*. - Dertil svarede jeg smilende: »De Folk tage altsaa ikke fejl, som mene q), at Gud paa den yderste Doms Dag vil straffe Stjærnerne, i Særdeleshed Martem, fordi den afstedkommer Krige.« Siden bemærkede jeg kortelig, at *Lactantius* kun antager to Elerienta, *det brændende og det fugtige r)*; at Rummet er en *Substans* hos Augustinum i hans Brev til Saturninum, hvilket *Vossius* igendriver s); at Havet er et *lunkent Element* efter *Minucii Felicis* Mening, hvis Ord ere disse: *Britannien mangler Sol, men vederkvæges af det omgivende Havs Lunkenhed t)*. Endelig fandt jeg ej at burde forbigaa, at hine saare fromme Fædre mene, at de Fordømtes Sjæle pines af naturlig Ild i Helvedeu); *thi naar man nægter Materien, nægter man den physiske Lidelse, og enhver Virkning udgaar fra den Stærkere*, eller, som Philosopherne sige, *det Uædlere virker ej paa det Ædlere*. Omsider kom Jesuiten og jeg overens om, at hin Fædrenes Ukyndighed mere bør regnes dem til Ros end til Last, dels fordi de lagde mere Vind paa Naturens Skaber end paa dens Aarsager, dels fordi de troede at disses sande Sammenhæng ej ret kunde begribes ved nogen Skarpsindighed eller Eftertænkelse, som *Lactantius* 77 sigerv): *At efterforske de naturlige Tings Aarsager, eller at ville vide, om Solen er saa stor som den synes eller om den er mange Gange større end hele denne Jord; fremdeles, om Maanen er kugledannet eller huul, og om Stjærnerne sidde fast paa Himlen eller i frit Løb bevæge sig gennem Luften; af hvilken Størrelse og hvilken Materie Himlen selv er; om den er rolig og ubevægelig eller drejes rundt med utrolig Hastighed; hvor stor Jordens Tykkelse er, eller paa hvilket Grundlag den holdes i svævende Ligevægt: at ville begribe alt dette, siger jeg, ved Discurser og Gætninger er sandelig ganske som om vi vilde afhandle, hvordan vi tænke os en By hos et eller andet fjærnt Folk, som vi aldrig have set, og hvoraf vi aldrig have hørt andet end Navnet; etc.*

